

Frieri och Bröllop.

Förr i tiden var det ganska svårt ibland för ungdom av skilda att kunna bekanta sig med varandra här på orten. Det var vanligen vid de två eller tre gånger om året förekommande kalasen gårdarna mellan, som ungdomarna var ittillfälle bekanta sig med varandra fast då mera under de äldres uppsikt. Det ^{var} dock mera vid "lekstugorna" under julhelgen och vid de allmänna midsommarvakorna som flickor och pojkar under mera fria former lärde känna varandra. Fast dessa tillställningar av de äldre ansågos vara bra omoraliska.

De yttre egenskaper man fordrade vid val av livsledsagare, var hos kvinnan att hon var flitig och arbetsam och hade gott handlag vid skötseln av boskapen. I de flästa fall spelade den ekonomiska sidan huvudrollen vid ett äktenskaps ingående. Kärlek och tycke var av mera underordnad betydelse. Det var inte ofta som ett äktenskap på den tiden ingicks av kärlek. En rik pojke valde sällan en fattig flicka. Det förekom att man gav varandra gåvor före frieriet, detta ansågs då som ett förebud till frieri. Här i socknen var det ganska sällan en man sökte sig hustru utom socknen. Sådant ansågs nästan förnedrande. I stort sett var föräldrarnas samtycke avgörande vid dotterns eller sonens giftermål. Även den ståndpunkt släktingarna var av stor betydelse. Den vanliga orsaken till föräldrarnas motstånd var av ekonomisk art samt hurudant anseende de tillämnade släktingarna hade i orten. Det fanns nämligen en utpräglad bondaristokrati inom socknen. Det dugde inte att en backstugu- eller torparpojke, hur präktig han än var, fick gifta in sig i en hemmansägares familj. Icke så sällan förekom det att barnen tvingades att mot sin vilja gå i äktenskap med den föräldrar och släkt utsett, ännu så sent som på 1880-talet finnes exempel härpå. Det har även här funnits äktenskaps förmedlare. Men endast manliga. Dessa förmedlare av äktenskap kallades "bönemän". Denna förmedling gick till på så sätt att föräldrar som önskade få en dotter eller son bortgift. I största hemlighet satte sig i förbindelse med "bönemannen".

ACC. N:R M. 11421:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

För denne lade man fram sina önskemål och vem det var som man önskade till måg eller svärdotter. Bönemännen uppsökte nu flickans eller pojakens föräldrar där han framhöll sin klients många goda egenskaper och anseende samt präktiga ekonomiska omständigheter. Om nu hans ansträngningar hade framgång blev han ersätt för sina besvär allt efter uppdragsgivarnas råd och lägenhet. De gamle här på orten ha omtalat att den minsta ersättningen var en fotsid skjorta av "lärit" d.v.s. det finaste linne. Det finnes åtskilliga historier om hur ett frieri tillgick. Det vanliga var att friaren hos flickans föräldrar framförde först sitt frieri, ännu innan han ännu inhämtat flickans egen mening. Då det egentligen blott var frågan om partiet kunde anses passande för båda parterna, var ju flickans mening av mindre betydelse. Om föräldrarna inte hade något att invända kunde friaren nu framföra sitt frieri till flickan. Upptecknarens farfar Johannes Nilsson i Lanna, kunde berätta om en ung man från Törestorp i Kulltorp, som efter vederbörliga preludier och böneman kommit så långt att han fått flickan för sig själv en kväll och slagit sig ned vid hennes sida, satt han stum som en fisk i ett par timmars tid. Han var mycket blyg den unge mannen. Men fram mot morgonsidan slog han armen om den tillbeddas liv och viskade med darrande stämma i hennes öra; "så ljuvelitt, så ljuvelitt." Detta var allt. Flickan fann honom nog ljuvelig, ty gifta blev de. Ett annat frieri av en kronans karl, en korpral, gick i snabbare takt. "Vill du flytta till mig på torpet, sade han till sin flicka, sköta om mitt hus och lagård, laga min mat och mina stumper och bli mor åt mina barn så hit med näven." Hon tog den och blev lycklig. Min farfars eget frieri gick så till, att sedan bönemännen gjort sitt. Fick farfar med sig flickan till en undangömd vrå i "kallgårn" (kålgården). Du Lina, sade han, skulle du ha lust flytta till mig och bli min följeslagerska genom livet? Du vet jag inte så mycket att att bjuda på, men få vi ha hälsan så nog ska vi klara oss. Har inte

ACC. NR M. 11421:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

några yttre förmåner. Har alltid tyckt om dig och ska bli snäll mot dig. Säg Lina är du hågad?" Och farmor var hågad. Vid frieriet brukade fästmannen skänka en psalmbok. Ett handslag mellan fästmannen och de blivande svärföräldrarna var som bekräftelse på ~~det~~ förbundet. Flickan gömde sig inte precis, vid friarens ankomst, men hon skulle uppehålla sig i ett närgränsande rum och ropades in då friaren mottagits. Då skulle hon komma in, niga och taga friaren i hand. Sedan alla dessa formaliteter undanstökats inbjödos både fästmannen och hans föräldrar till fästmöns hem på s.k. "fäst manskalas". Men skulle nu inte förbundet vara önskvärt av flickans föräldrar, så underrättades den försmädd friarens föräldrar härom av bönemannen. Vid fästmansgillet bestämdes om hemgiften som bestod uti förut ~~ett~~ vist belopp i reda pengar, kreatur och diverse husgeråd-saker såsom möbler m.m. Härefter vidtogs förberedelserna för bröllopet som alltid hölls i brudens hem. Det var reparationer vid byggnader och annat. Skräddare och skomakare måste vidtalas. Det skulle vara nya kläder och skodon för hela familjen. Det var en bråd tid. Största vikten lades vid brudens dräkt, vilken skulle om möjligt överglänsa alla andra. Under lysningstiden gick bruden omkring i granngårdarna och i socknen förövrigt och samlade in gåvor för bösättning. Detta kallades att tiggas i brudsäck. Gåvorna bestod av varjenanda saker såsom ull, lin, garn färdiga klädes- och sängkläder o.d. Givarna togo ej emot några gengåvor. De som på detta sätt kommo tiggande voro alltid välkomna. Till bröllopet bjöds förr alltid muntligt. Det var merendels en yngre bröder till bruden som fick detta uppdrag. Hade hon inga bröder var det bönemannen detta ålägg. Först bjöd man släktingarna ända till nästkusiner och sedan grannarna eller "gårafolket" som det hette. Prästen och frun jämte klockare och klockaremor voro självskrivna gäster. Det blev i de flesta fall många gäster ty släkterna voro stora. Det förekom blott i högst sällsynta fall att objudna gäster infunno sig. Svensxa eller möhippa brukades inte här. Men kvällen före bröllopet, brukade ungdomen i byn sätta upp en förut iordningställd brudbåge, framför ingången till bröllopgården. Den bestod av två smala långa stänger

ACC. N:R

M. 11421:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

klädda med granris och sammanfogade med ett tvärstreck även detta omvirat med samma slags ris. I denna tvärslå hängdes en krans av lingonris och prydd med kulörta pappersblommor. Dessa ungdomar trakterades förr med en smörgås och en sup. På senare tid blev det kaffe och cigarrer. På bröllopsdagens förmiddag samlades de inbjudna släktingarna och övriga gäster i bröllopsgården. De kommo i familjevis. Men brudgummens släktingar först såsom varande de förnämsta. Grannar och övriga kommo alltid sist. Förning förekom alltid. Den brukades att frambäras kvällen förut. Den bestod av en väldig rågbröds-kaka, dubelt större än en vanlig. Till en sådan kaka var spadet av vört. Den bakades med mycket stor omsorg. Om man lyckades väl med det baket, då skulle brudparet få lycka och framgång i livet. Men däremot om baket misslyckades troddes att äktenskapet varken blev långt eller lyckligt. Vidare medfördes en vetekrans lika stor kakan som sattes ovanpå denna. Den var garnerad med malen kanel och socker. Tomrummet inom kransen fylldes med bakelser till ungefär samma antal som gästerna. På dessa bakelser var brudparets initialer anbrakta med någon slags sockerdeg. Dessutom medrördes en ostkaka eller sötost. Brudgummen och hans föräldrar mottogos och hälsades välkomna av brudens far och mor redan i förstugan. Bönemannen hade ej några särskilda uppgifter vid bröllopet men räknades ändå som en högt värderad gäst. Efter middagen och före dansen gick någon av gästerna omkring i salen och samlade in pengar på en tallrik. Sedan ett vist belopp tagits undan som drickspengar åt kocken, delades det andra ut till fattiga i byn. Efter bröllopsmiddagen som valigtvis ej slutade förr än långt fram på kvällen blev det dans till midnatt. I gamla tider skulle prästen öppna dansen med bruden. Sedan blev det brudgummens tur. Det förekom också ganska ofta att man istället för dans roade sig med lekar. I vilka både gifta och ogifta deltog tillsammans och inte som på en del andra trakter i skilda grupper. Innan man efter dansen eller lekarna gick till vila, blev det en stunds het dragkamp mellan de ogifta och gifta kvinnorna om bruden. Flickorna slöto sig samman i en ring omkring henne hållande varandra i händerna. Denna ring sökte de gifta med

ACC. N:R

M. 11421:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med både styrka och knäp fögäves bryta. Först efter en del mutor fick man ringen bruten, och bruden i triumf överförd i de gifta kvinnornas krets. På hennes huvud sattes nu ungmorshuvan, men brukade man ej kortklippa håret. Bröllopet skulle stå i tre dagar om man ville räknas till de ansedda famijerna. På fjärde dagen skulle flyttningen till det nya hemmet ske. Innan avresan samlades föräldrar och syskon, varvid bruden tog avsked av de sina samt fick av dem goda råd. Hon hade förut sagt farväl till husdjuren.

Ungefär en vecka efter bröllopet blev det ett s.k. efterkalas. Till detta inbjödos sådana som ~~inte~~ varit i tillfälle bevista att bevista det första kalaset.